

Η μεταρρύθμιση του Κυπριακού δικαστηρίου συστήματος:

Έργα και προκλήσεις, συζήτηση με τον Γιώργο Ερωτοκρίτου

Επιμέλεια: Καραγιάννη Νίκη, Κουρτζίδη Ευαγγελία, Παρέσογλου Αναστασία, Ψαρά Κατερίνα-Χριστίνα, Ελευθερίου Μαρία, Μαραυγάκη Μελοπομένη, προπτυχιακές φοιτήτριες της Νομικής Σχολής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Συζήτηση με τον Γιώργο Ερωτοκρίτου, πρώην Δικαστή του Ανωτάτου Δικαστηρίου, Προέδρο της Σχολής Δικαστών Κύπρου

Κάθε εποχή σηματοδοτείται από την ανάγκη εκσυγχρονισμού στα νέα δεδομένα, καθιστώντας την εξέλιξη των κοινωνιών αναπόσπαστο τμήμα της ανθρώπινης εμπειρίας.

Σε αυτό το πλαίσιο, νέοι νομικοί θεσμοί αναδύονται για να ανταποκριθούν στις αναγκαίες αλλαγές. Οι νομικοί θεσμοί αντικατοπτρίζουν τις επιδιώξεις μιας κοινωνίας που προσανατολίζεται προς τη δικαιοσύνη, την ισότητα και τη διαφάνεια.

Σε παράλληλη πορεία, η εμφάνιση της τεχνητής νοημοσύνης αποτελεί μια επαναστατική διάσταση. Η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας επιφέρει νεοσύστατες διαστάσεις στον τρόπο που διοικούνται οι κοινωνίες και αντιμετωπίζονται οι νομικές υποθέσεις. Οι πολίτες καλούνται να αντιμετωπίσουν την πρόκληση της αποδοτικής ενσωμάτωσης της τεχνολογίας στο νομικό σύστημα, ενώ ταυτοχρόνως, πρέπει να διασφαλίσουν τη διατήρηση του ανθρώπινου παράγοντα σε ουσιώδη βαθμό.

Στην παρούσα συνέντευξη θα ασχοληθούμε με το επίκαιρο θέμα της εισαγωγής των νέων θεσμών της πολιτικής δικονομίας, με την “εισβολή” της τεχνητής νοημοσύνης στη ζωή μας η οποία αναμένεται να μας επηρεάσει, καθώς και με το ποιος θα είναι ο αντίκτυπος

στις δικαστηριακές αποφάσεις με την είσοδό της στη δικαιοσύνη.

Με τις γνώσεις, την εμπειρία χρόνων, καθώς και με την πολύτιμη συνεργασία του κ. Γιώργου Ερωτοκρίτου, Πρώην Δικαστή Ανώτατου Δικαστηρίου και πρόεδρο της Σχολής Δικαστών Κύπρου, θα μπορέσουν να απαντηθούν κάποια βασικά ερωτήματα τα οποία αφορούν τόσο τους νέους θεσμούς όσο και την μελλοντική εισαγωγή της τεχνητής νοημοσύνης στο δικαστικό τομέα.

❖ Αξιότιμε κ. Ερωτοκρίτου, ποιες θεωρείτε ότι είναι οι βασικές αιτίες που οδήγησαν στη μεταρρύθμιση των Θεσμών της Πολιτικής Δικονομίας; Πιστεύετε ότι αυτή η αλλαγή είναι προσανατολισμένη προς τις σύγχρονες προκλήσεις;

Όπως είναι γνωστό, οι παλαιοί Θεσμοί θεσπίστηκαν τη δεκαετία του 1950. Έκτοτε μας εξυπηρέτησαν ικανοποιητικά. Όμως μετά από σχεδόν 70 χρόνια, ήρθε η ώρα να εκσυγχρονιστούν. Η αιτία για τη ριζική μεταρρύθμιση των Θεσμών ήταν η κατακόρυφη αύξηση των καθυστερημένων αστικών υποθέσεων. Κατέστη φανερό σε όλους ότι εάν το σύστημα δεν εκσυγχρονιζόταν, θα κατέρρεε σε σύντομο χρονικό διάστημα. Οι καθυστερήσεις γενικά κλονίζουν την εμπιστοσύνη των πολιτών. Η καθυστέρηση στην απονομή δικαιοσύνης ισοδυναμεί με άρνηση απονομής δικαιοσύνης.

« Η αιτία για τη ριζική μεταρρύθμιση των Θεσμών ήταν η κατακόρυφη αύξηση των καθυστερημένων αστικών υποθέσεων »

Η μεταρρύθμιση του Κυπριακού δικαστηρίου συστήματος

Στο παρελθόν έγιναν αριετές προσπάθειες από το Ανώτατο Δικαστήριο για μερική ή ριζική αναθεώρηση των Θεσμών, αλλά καμιά δεν τελεσφόρησε.

Το Ανώτατο Δικαστήριο με Έκθεσή του, το 2016, κωδικοποίησε τα προβλήματα των Δικαστηρίων με προοπτική να προβεί σε μεταρρυθμίσεις. Ένα από τα προβλήματα ήταν και οι απαρχαιωμένοι Θεσμοί Πολιτικής Δικονομίας που καθιστούσαν τις διαδικασίες στα Δικαστήρια χρονοβόρες.

Με βάση την Έκθεση του 2016, εξασφαλίστηκε χρηματοδότηση και υποστήριξη από την Ευρωπαϊκή Ένωση και διορίστηκε ομάδα Εμπειρογνομόνων, υπό την προεδρία του Λόρδου Dyson για να αναθεωρήσει τους Θεσμούς μας. Συμφωνήθηκε από όλους τους εμπλεκόμενους ότι θα ακολουθούσαμε τους αγγλικούς Θεσμούς, εφόσον ήταν το καλύτερο από τα μοντέλα που είχαμε να επιλέξουμε.

Ταυτόχρονα, δημιουργήθηκε για πρώτη φορά στην Κύπρο Επιτροπή Θεσμών, η οποία επιθεωρούσε τις εισηγήσεις των εμπειρογνομόνων και βεβαιωνόταν ότι αυτές ταυτίζονταν με την κυπριακή πραγματικότητα. Η Επιτροπή απαρτιζόταν από ίσο αριθμό Δικαστών και Δικηγόρων και σ' αυτήν συμμετείχε και μία Πρωτοκολλητής.

Το Έργο ολοκληρώθηκε το 2021 και οι νέοι Θεσμοί εγκρίθηκαν από το Ανώτατο Δικαστήριο και τέθηκαν σε ισχύ για τις υποθέσεις που θα καταχωρούνταν μετά την 1 Σεπτεμβρίου 2023.

Η όλη εργασία ήταν δύσκολη και κοπιαστική και η αποδοχή των νέων Θεσμών από όλους τους εμπλεκόμενους και ιδιαίτερα από τους Δικηγόρους και τον Παγκύπριο Δικηγορικό Σύλλογο, θα πρέπει να θεωρείται ένας πραγματικός άθλος και αυτό οφείλεται στην αρμονική συνεργασία μεταξύ τους.

Σίγουρα η αλλαγή στους Θεσμούς θα αντιμετωπίσει τις πολλές παθογένειες και τα συστημικά προβλήματα που υπάρχουν σήμερα στις διαδικασίες των Δικαστηρίων και που οδηγούν στις καθυστερήσεις. Για παράδειγμα, στο παρελθόν το σύστημα διευκόλυνε κάποιους επιτήδειους να εκμεταλλεύονται τις διαδικασίες για να καθυστερούν την εκδίκαση υποθέσεων, όποτε αυτό τους βόλευε.

Οι νέοι Θεσμοί σίγουρα δεν επιτρέπουν τέτοιες παρεκτροπές. Αναμφίβολα θα επισπεύσουν τις διαδικασίες ενώπιον των δικαστηρίων, οι οποίες θα γίνουν πολύ πιο αποτελεσματικές. Οι νέοι Θεσμοί μαζί με το νέο σύστημα ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (e-justice) που έχει εισαχθεί τον Δεκέμβριο του 2023, θα αλλάξει το όλο σκηνικό στα Δικαστήρια. Πιστεύω ότι οι συγκεκριμένες αλλά και άλλες αλλαγές θα κάνουν τα Δικαστήρια να είναι πιο αποτελεσματικά, θα βοηθήσουν στην πιο έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης, θα εξυπηρετήσουν καλύτερα τους διαδίκους και την κοινωνία γενικότερα, ενώ τα οφέλη στην οικονομία από την έγκαιρη εκδίκαση των υποθέσεων, θα είναι πολλαπλά.

❖ Μέσω των νέων Θεσμών Πολιτικής Δικονομίας πραγματοποιήθηκε σαφής εισαγωγή του πρωταρχικού σκοπού στη δικαστική διαδικασία. Πως αξιολογείτε την εισαγωγή αυτών των νέων Θεσμών; Θεωρείτε ότι ελλοχεύουν κίνδυνους;

Ο «πρωταρχικός σκοπός» αποτελεί ίσως την πιο σημαντική και πιο καινοτόμα αλλαγή στους νέους Θεσμούς. Αποτελεί θεμελιώδη αλλαγή, εφόσον αλλάζει τη φιλοσοφία που επικρατούσε μέχρι σήμερα.

Βασικά οι νέοι Θεσμοί, αποτελούν έναν δικαστικό κώδικα, πρωταρχικός σκοπός του οποίου είναι να παρέχει στο Δικαστήριο τη δυνατότητα να χειρίζεται τις ενώπιον του υποθέσεις κατά τρόπο «δίκαιο» και με «αναλογικό κόστος».

Το Δικαστήριο είναι επιφορτισμένο με το καθήκον να διαχειρίζεται τις υποθέσεις με «ενεργό» τρόπο και όχι παθητικό. Η ενεργή διαχείριση των υποθέσεων επεξηγείται στους ίδιους τους Θεσμούς.

Όπως κάθε τι που είναι καινούργιο, για να επιτύχει χρειάζεται αλλαγή κουλτούρας από όλους τους εμπλεκόμενους, Δικαστές, Δικηγόρους και διαδίκους.

Μέχρι σήμερα υπάρχει απόλυτη συνεργασία με τους δικηγόρους και είμαι από εκείνους που πιστεύουν ότι οι νέοι Θεσμοί θα επιτύχουν διότι όλοι έχουν να ωφεληθούν από την επιτάχυνση στην απονομή της δικαιοσύνης.

« η αλλαγή στους Θεσμούς θα αντιμετωπίσει τις πολλές παθογένειες και τα συστημικά προβλήματα που υπάρχουν σήμερα στις διαδικασίες των Δικαστηρίων και που οδηγούν στις καθυστερήσεις»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

❖ 3) Πιστεύετε ότι η αλλαγή αυτή θα επηρεάσει την ταχύτητα και την αποτελεσματικότητα της δικαστικής διαδικασίας;

Έχω ήδη αναφέρει ότι ο πρωταρχικός λόγος για τη θέσπιση των νέων Θεσμών, είναι η επιτάχυνση στην απονομή της δικαιοσύνης. Δεν έχω καμιά αμφιβολία ότι αυτό θα γίνει διότι όλοι οι εμπλεκόμενοι έχουν δεσμευτεί ότι θα συμβάλουν στην επιτυχία και ομαλή λειτουργία των νέων διαδικασιών. Το νέο σύστημα έχει δημιουργήσει ασφαλιστικές δικλίδες σε πολλά επίπεδα, ώστε να αποφεύγονται οι καθυστερήσεις και η διαδικασία να είναι όσο πιο ταχεία γίνεται, χωρίς βέβαια να γίνονται εκπτώσεις στην ποιότητα της δικαιοσύνης.

Όσοι δεν συνεργάζονται ή προσπαθούν να εκμεταλλευτούν το σύστημα, οι νέοι Θεσμοί δίδουν στα Δικαστήρια τις αναγκαίες εξουσίες που στοχεύουν στο να διασφαλίζουν την ομαλή πορεία της διαδικασίας. Τα Δικαστήρια έχουν επίσης αυξημένες εξουσίες στο να επιβάλλουν κυρώσεις σε όσους δεν εφαρμόζουν πιστά τους Θεσμούς ή δεν συνεργάζονται στην εφαρμογή τους. Τέτοιες κυρώσεις είναι η επιδίκαση εξόδων εις βάρος διαδίκων, η μείωση των εξόδων που δικαιούνται και σε ακραίες συμπεριφορές, ακόμα και η μείωση των αποζημιώσεων που δικαιούνται. Επίσης, τα Δικαστήρια έχουν εξουσία να αναστείλουν τη διαδικασία και να απορρίψουν όλο ή μέρος απαίτησης ή υπεράσπισης.

❖ Παρακολουθείτε την τρέχουσα εξέλιξη όσον αφορά τα εργαλεία τεχνητής νοημοσύνης όπως το “ChatGPT”; Ποια πιστεύετε ότι είναι τα οφέλη αλλά και οι κίνδυνοι που πιθανότατα να προκύψουν από την χρήση της στον τομέα της δικαιοσύνης; Τέλος, ποιος θα ήταν ο ρόλος που θα διαδραμάτιζαν οι δικαστικοί επαγγελματίες σε ένα σενάριο στο οποίο η τεχνητή νοημοσύνη είναι ενεργός παράγοντας στις δικαστικές διαδικασίες;

Η τεχνητή νοημοσύνη είναι κάτι καινούργιο και σε ό,τι αφορά τη δικαιοσύνη θα πρέπει να αξιολογηθεί με την πάροδο του χρόνου. Όμως, δεν νομίζω να αποτελεί κίνδυνο στον τομέα της δικαιοσύνης, γιατί οι διαδικασίες στα δικαστήρια είναι αυστηρά ελεγχόμενες. Είμαι βέβαιος ότι τόσο οι δικηγόροι, όσο και οι δικαστές, θα χρησιμοποιήσουν την τεχνητή

νοημοσύνη μέσα στο μέτρο του λογικού και με φειδώ, γιατί η τεχνητή νοημοσύνη περιέχει ακόμη αρκετές ατέλειες και ανακρίβειες που δεν μπορούν να γίνουν ανεχτές σε μια δικαστική διαδικασία. Όμως επί του παρόντος θα πρέπει να στηριχθούμε στα οφέλη που μας παρέχει, π.χ. στη διεξαγωγή έρευνας, ως μέσο για εξωδικαστική επίλυση διαφορών, όπως σε online συναλλαγές, διαφορές με αερογραμμές κ.α.

Από ότι γνωρίζω, μόνο στην Εσθονία έχει ενταχθεί αυτόνομο σύστημα για λήψη απόφασης από τεχνητή νοημοσύνη, αλλά αυτό αφορά μικροδιαφορές. Όμως και εκεί ο διάδικος έχει το δικαίωμα σε έφεση ενώπιον δικαστή.

Κατά την ταπεινή μου άποψη, θα περάσουν αρκετά χρόνια και νέες έρευνες, προτού η τεχνητή νοημοσύνη καταστεί ενεργός παράγοντας σε δικαστικές διαδικασίες ή προτού αντικαταστήσει την ανθρώπινη κρίση του δικαστή.

❖ Γενικώς, ποιο όραμα έχετε σχετικά με το μέλλον της νέας Σχολής Δικαστών; Θεωρείτε ότι πρέπει να απασχοληθεί με τέτοια ζητήματα (τεχνική νοημοσύνη) ή ότι άλλα θέματα έχουν προτεραιότητα;

Η Σχολή Δικαστών ήταν ένα όραμα που όμως χρειάστηκαν περίπου 10 χρόνια προτού ωριμάσουν οι συνθήκες για να υλοποιηθεί. Η Κύπρος ήταν η μόνη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση που δεν είχε κάποια οργανωμένη δομή για την επιμόρφωση των δικαστών της. Η Σχολή ιδρύθηκε διά νόμου το 2020. Σήμερα είμαστε στον τέταρτο χρόνο λειτουργίας και είμαι περήφανος για το έργο που επιτελείται, ενώ το προσωπικό της Σχολής, είναι απόλυτα αφοσιωμένο σε αυτό που κάνει. Να αναφέρω επίσης ότι η Σχολή είναι επιφορτισμένη και με το καθήκον εκπαίδευσης του προσωπικού των Δικαστηρίων.

Τα επιμορφωτικά προγράμματα θεωρούνται υψηλού επιπέδου και τις περισσότερες φορές οι εκπαιδευτές μας είναι δικαστές εγνωσμένου κύρους ή κορυφαίοι εμπειρογνώμονες από τον ευρωπαϊκό χώρο. Βέβαια, έχουμε εκπαιδευσει και τους δικούς μας εκπαιδευτές για συγκεκριμένα θέματα, όπως για τις δικαστικές δεξιότητες και τη δικαστική συμπεριφορά και ηθική.

«Θα περάσουν αρκετά χρόνια και νέες έρευνες, προτού η τεχνητή νοημοσύνη καταστεί ενεργός παράγοντας σε δικαστικές διαδικασίες»

Η μεταρρύθμιση του Κυπριακού δικαστηρίου συστήματος

Τα τελευταία τρία χρόνια δώσαμε βαρύτητα στην εκπαίδευση των δικαστών στους νέους Θεσμούς και καταφέραμε να είναι σήμερα όλοι έτοιμοι, εφόσον οι νέοι Θεσμοί εφαρμόζονται για τις υποθέσεις που καταχωρήθηκαν από τον Σεπτέμβριο του 2023.

Βέβαια, όπως είναι φυσιολογικό και αναμενόμενο, τα πρώτα χρόνια εφαρμογής τους δεν θα είναι χωρίς δυσκολίες. Όμως, όλοι είναι αποφασισμένοι, μέσω σωστής προσωπικής προετοιμασίας, να ανταποκριθούν στα καθήκοντά τους για να ξεπεράσουν τα αρχικά προβλήματα. Εν πάση περιπτώσει, θα συνεχίσουμε τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τους νέους Θεσμούς και θα επικεντρωθούμε στα προβλήματα που ενδεχομένως να δημιουργηθούν κατά την εφαρμογή τους.

Πέραν των Θεσμών, η Σχολή Δικαστών οργάνωσε Σεμινάρια για το Περιβάλλον, για Οικονομικά και Χρηματοοικονομικά Θέματα, για το νέο πλαίσιο Αφερεγγυότητας, το Δίκαιο του Ανταγωνισμού, την Εμπορία Προσώπων, τη Δικαστική Δεοντολογία και Ηθική, την Προστασία Προσωπικών Δεδομένων,

Ανθρώπινα Δικαιώματα Θυμάτων Βίας, Ποινές σε Θανατηφόρα Δυστυχήματα, Διαχείριση Χρόνου, Φόρτου Εργασίας και Εργασιακού Άγχους, Δικαστικές Δεξιότητες, Παιδιά σε Σύγκρουση με τον Νόμο, Ενωσιακό Δίκαιο, Φιλική προς τα Παιδιά Δικαιοσύνη και πολλά άλλα.

Υπάρχουν πολλοί καινούργιοι τομείς και προγράμματα που θα θέλαμε να επεκταθούμε, όμως οι πόροι της Σχολής είναι περιορισμένοι. Μέχρι να αυξηθεί το προσωπικό, όπως ζητήσαμε, δεν μπορούμε να προγραμματίσουμε επέκταση των δραστηριοτήτων μας. Η Σχολή μέχρι σήμερα δεν διοργάνωσε η ίδια Σεμινάρια για θέματα τεχνητής νοημοσύνης, αλλά επειδή παρακολουθούμε το θέμα στενά, έχουμε αποστείλει κάποιους δικαστές στο εξωτερικό, όπου έλαβαν μέρος σε ευρωπαϊκά σεμινάρια για θέματα τεχνητής νοημοσύνης, ιδιαίτερα σε σχέση με τη δικαιοσύνη.

•••••

« θα συνεχίσουμε τα εκπαιδευτικά προγράμματα για τους νέους Θεσμούς και θα επικεντρωθούμε στα προβλήματα που ενδεχομένως να δημιουργηθούν κατά την εφαρμογή τους»